

โครงการทางสังคม

(รายวิชา SLM๔๖๐๒ การเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม)

แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Social Work Project

๑.ชื่อโครงการ: สารานุกรมปลาทอมคางดำ

๒.หลักการและเหตุผล

ปลาทอมคางดำ หรือปลาทอมสีคางดำ ปลาเอเลียนสปีชีส์ที่ปัจจุบันกำลังกลายเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ปลาทอมคางดำคือปลาชนิดหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกับปลาทอมเทศหรือปลาทอมสีเพียงแต่บริเวณใต้คางมีสีดำชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Sarotherodon melanotheron* Ruppell จัดอยู่ในวงศ์ Cichlidae เมื่อโตเต็มวัยจะมีขนาดยาวถึง ๘ นิ้ว หรือมากกว่า ปลาสายพันธุ์นี้ลักษณะพิเศษหลายอย่าง เช่น ทนต่อความเค็มได้สูงปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ดีขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็วและแม้ว่าจะไม่สามารถระบุเพศได้อย่างชัดเจนแต่ก็มีข้อสังเกตเล็กน้อยๆ อย่างเพศผู้จะมีหัวและแผ่นปิดเหงือกที่มากกว่าเพศเมีย

เนื่องจากปลาทอมคางดำเป็นปลาที่ปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ดีทนกับความเค็มได้สูงในขณะเดียวกันปลาสายพันธุ์นี้สามารถกินได้ทั้งพืช สัตว์ หรือซากของสิ่งมีชีวิตและสามารถย่อยอาหารได้ดี จึงทำให้มีอัตราการเติบโตที่รวดเร็วปลาทอมคางดำเพศเมีย ๑ ตัว มีไข่ประมาณ ๕๐-๓๐๐ ฟอง หรือมากกว่านั้น ใช้เวลาตั้งท้องเพียง ๒๒ วัน ใช้เวลาฟักไข่ในปากเพศผู้เพียง ๔-๖ วัน ก่อนจะดูแลตัวอ่อนประมาณ ๒-๓ สัปดาห์ไว้ในปากเช่นเดิม ส่งผลให้อัตราการรอดสูงกว่าปกติ และสามารถผสมพันธุ์ได้ทุกฤดูกาลซึ่งนับว่าเป็นการขยายพันธุ์ที่รวดเร็วนั้นเองปัจจุบันยังไม่มีการระบุอย่างแน่ชัดถึงการนำเข้าของปลาทอมคางดำ แต่อย่างไรก็ดี ปลาทอมคางดำกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไขอย่างรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ รวมไปถึงชาวประมงและเกษตรกรไทย

โดยนักศึกษาจะจัดทำโบรชัวร์ให้ความรู้เกี่ยวกับปลาทอมคางดำแก่ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุว่า ปลาทอมคางดำสามารถนำมาทำประโยชน์อย่างไรได้เพื่อลดจำนวนการระบาดของปลาทอมคางดำที่เป็นปัญหาในสังคมเกษตรกรและชาวประมง

๓.วัตถุประสงค์

๑. เพื่อจัดทำโบรชัวร์ให้ความรู้ให้ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุเกี่ยวกับปลาทอมคางดำ

๔.ขอบเขตการทำงาน

๔.๑ ด้านพื้นที่

- กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตทุ่งครุ เลขที่ ๒ ซอยประชาอุทิศ ๘๖ แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๑๔๐

๔.๒ ด้านเนื้อหา

- ขึ้นชื่อว่า “ปลาหมอสีคางดำ” ทุกคนคงรู้จักดีว่าเป็นปลาต่างถิ่นหรือเอเลียนสปีชีส์ที่มีความสามารถในการขยายพันธุ์สูงมากจนถึงขณะนี้ระบาดไปแล้วหลายจังหวัดและเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุ “การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำธรรมชาติ” นำร่องพร้อมกันใน ๕ จังหวัด ได้แก่ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ เพชรบุรี และ กทม.อีกมาตรการที่ขาดไม่ได้หากต้องการให้ชาวบ้านช่วยกันจับปลาขึ้นมาคางหนึ่ไม่พ้นการให้ความรู้ถึงประโยชน์ของปลาชนิดนี้ที่สามารถนำมารับประทานได้ไม่ต่างกับปลาชนิดอื่นๆ เพื่อสร้างพลังของการบริโภค (แถมเช่นเดียวกับที่ประเทศไทยสามารถจัดการกับปลาซัคเกอร์และหอยเชอรี่ได้สำเร็จ) เพราะอันที่จริงปลาชนิดนี้มีรสชาติอร่อยไม่แพ้ปลานิลเริ่มกันที่ของง่ายที่สุดอย่าง “ปลาแดดเดียว” ที่หากเป็นปลาไซส์เล็กต้องทอดให้กรอบสุตๆ ทั้งตัวหรือยิ่งถ้าได้ปลาตัวใหญ่หน่อยสามารถแลเอาแต่เนื้อออกมาได้ง่ายเพราะปลาชนิดนี้ก้างใหญ่เลาะไม่ยากนำมาปรุงรสและทอดให้เหลืองกรอบกำลังดี หรืออีกเมนู “ปลาหวาน” ที่ใช้วิธีแลเฉพาะเนื้อปลาออกมาหั่นเป็นเส้นๆ แล้วปรุงรสตามกรรมวิธีทำปลาหวาน เมนูขนมจีนน้ำยาปลาและแกงส้มปลา แกงส้มปลาใส่หน่อไม้ รวมถึงของกินเล่นอย่าง ใส่อั่วปลาและข้าวเกรียบปลา ทั้งยังนำไปทำปลาร้าและน้ำปลา ที่หลายจังหวัดที่ทดลองทำแล้ว ปลาหมอสีคางดำสามารถรังสรรค์ได้หลากหลายเมนูประโยชน์ของปลาหมอสีคางดำยังนำขึ้นมาขายให้โรงงานปลาป่นเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์หรือนำไปทำปุ๋ยน้ำชีวภาพสำหรับใช้รดต้นไม้ให้ดอกผลงดงามได้อีกด้วยปัจจุบันราคาปลาหมอสีคางดำ (คละขนาด) ที่ยังไม่นำไปแปรรูปเพิ่มมูลค่า อยู่ที่ประมาณ ๗-๑๐ บาท/กก.สามารถจับขึ้นมาได้โดยไม่ต้องลงทุนเลี้ยงซึ่งเป็นการช่วยฟื้นฟูสมดุลธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพให้สิ่งแวดล้อม ขณะที่ปลาที่ถูกนำไปแปรรูปแล้ว เช่น ปลาแดดเดียวแบบทั้งตัวจะอยู่ที่ ๘๐-๙๐ บาท/กก. แต่ถ้าแลเฉพาะเนื้อ จะอยู่ที่ ๑๖๐ บาท/กก. สามารถช่วยสร้างรายได้อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นต้องสร้างมูลค่าให้ปลาชนิดนี้มีราคาสูงจนเกินเหตุเพราะนั่นอาจทำให้ชาวบ้านหรือเกษตรกรบางคนทำการลักลอบขยายพันธุ์ปลาจนเกิดภาวะที่ควบคุมไม่ได้ซึ่งจะผิดเป้าประสงค์และเกิดหายนะของน่านน้ำตามมาอีกระลอกใหญ่ขอเพียงช่วยกันจับ-ช่วยกันกิน-ช่วยกันใช้ ควบคู่ไปกับการมาตรการอื่นๆ ตามแผนของกรมประมง เช่น กิจกรรมลงแขกลงคลอง การปล่อยปลากะพงอีกเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่องเพื่อจำกัดการแพร่ระบาดพร้อมๆ กับการประเมินสถานการณ์ปริมาณปลารวมถึงต้องไม่ลืมการให้ความรู้ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง
- กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุ : เป็นกลุ่มชาวบ้านที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตทุ่งครุ
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดารุอิบาดะห์ : เป็นกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนดารุอิบาดะห์ เขตทุ่งครุ มีการแปรรูปปลาหมอคางดำมาเป็นของอุปโภคต่างๆ ช่วยลดปัญหาการระบาดปลาหมอคางดำ อาทิเช่น ผงโรยข้าวปลาหมอคางดำ ปลาหมอคางดำแดดเดียว เป็นต้น

๔.๓ด้านการดำเนินงาน

๔.๓.๑ ชั้นเตรียมงาน

- ประชุมเพื่อเสนอหัวข้อโครงการ
- เขียนร่างโครงการเพื่อเสนออนุมัติจากอาจารย์
- ประสานงานการลงพื้นที่กับพนักงานที่ปรึกษา
- นัดหมายการลงพื้นที่

๔.๓.๒ ชั้นดำเนินงาน

- พูดคุย/สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของปลาหมอคางค้ำ
- ถ่ายรูป, รวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านในชุมชนดารูอิบาดะห์เพื่อนำมาทำโบรชัวร์
- จัดทำโบรชัวร์, ทำการแจกโบรชัวร์ให้กับชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตทุ่งครุ

๔.๓.๓ ชั้นสรุปงาน

- การจัดทำโบรชัวร์ในรูปแบบใบความรู้เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักรู้ถึงประโยชน์ปลาของหมอคางค้ำ

๕. กลุ่มเป้าหมาย

๑. ชาวบ้านในพื้นที่สำนักงานเขตทุ่งครุที่เข้ามาใช้บริการในเขตทุ่งครุ

๖. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน	
	ส.ค	ก.ย
วางแผนออกแบบโครงการ	๙ สิงหาคม ๒๕๖๗	
ลงพื้นที่หาข้อมูลชุมชนดารูอิบาดะห์, พูดคุย/สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของปลาหมอคางค้ำ	๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๗	
จัดทำโบรชัวร์, ทำการแจกโบรชัวร์ให้ชาวบ้านเขตทุ่งครุที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตทุ่งครุ		๑๐ กันยายน ๒๕๖๗
สรุปผล		๒๐ กันยายน ๒๕๖๗

๗. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ผลผลิต

- ชาวบ้านให้ความสนใจกับโครงการ “สารนารูปลาทอมคางดำ”

๗.๒ ผลลัพธ์

- ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุได้ความรู้และประโยชน์เกี่ยวกับปลาทอมคางดำเป็นอย่างมาก

๗.๓ ผลกระทบ

- ชาวบ้านในพื้นที่เขตทุ่งครุสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงและลดการระบาดของปลาทอมคางดำได้เป็นอย่างดี

๘. งบประมาณโครงการ

รายการ	อัตรา (จำแนกรายละเอียด)	งบประมาณ (บาท)
งบดำเนินงาน		
(๑) ค่าตอบแทน	-	-
(๒) ค่าใช้สอย	-	-
(๓) ค่าวัสดุ	ค่าพิมพ์โบรชัวร์ (จำนวน ๕๐ ฉบับ)	๖๕๐ บาท
	รวม	๖๕๐ บาท

๙. การติดตามโครงการ

- มีการติดตามโครงการและแจกโบรชัวร์เป็นระยะ และได้จัดทำโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดผลลัพธ์เป็นอย่างดี
- มีการสัมภาษณ์ผู้นำ/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ประชาชนในชุมชน
- ได้รับ comment จากชาวบ้านในเขตทุ่งครุที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตทุ่งครุเกี่ยวกับโบรชัวร์ใบความรู้

๑๐. ความเสี่ยงและปัญหาอุปสรรค

ความเสี่ยงและปัญหา	แนวทางแก้ไข
การจัดทำโบรชัวร์จะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสนใจหรือไม่ ถ้าให้ความสำคัญต่อชาวบ้านไม่เพียงพอก็มีโอกาสที่วัสดุประสงค์จะล้นเหลือ	จัดทำโบรชัวร์ที่เข้าใจง่าย กระชับ เชิญชวน ให้ชาวบ้านรู้สึกเห็นถึงประโยชน์ของปลาทอมคางดำ
ชาวบ้านจะสามารถเข้าใจได้ทางเดียว (one-way Communication) ไม่สามารถเข้าใจเป็นรูปธรรมได้	จัดทำโบรชัวร์ที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ง่ายและสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย
ผู้จัดทำมีการเรียบเรียงเนื้อหาในโบรชัวร์ได้ไม่ชัดเจนทำให้เนื้อหาเข้าใจได้ยาก	ทำการสรุป ตีความหมายให้กระชับน่าอ่านและใช้รูปภาพประกอบช่วยเสริมในการสื่อถึงประโยชน์ให้เข้าใจง่ายมากขึ้น

๑๑. ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑๑.๑ หัวหน้าโครงการ

นางสาวชุกภานุช ลากพิกุลทอง

๑๑.๒ ผู้ร่วมทำงาน/ประสานงาน

๑.นางสาวสุภาพร เจริญจิตต์ (นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ
สำนักงานเขตทุ่งครุ)

๒.นางสาวกุสุมา อินสมะพันธ์ (ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้วิสาหกิจชุมชนดารุอึบาตะห์)

๑๑.๔ เบอร์โทรประสานงาน

- เบอร์ ๐๘๔-๒๓๔-๖๕๕๕ (หัวหน้าโครงการ)

๑๒.ลายเซ็นหัวหน้าโครงการ

ลงชื่อ ชุกภานุช ลากพิกุลทอง
(นางสาวชุกภานุช ลากพิกุลทอง)

ลงชื่อ

(รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด)
ที่ปรึกษาโครงการ